

Politikas veidošanas aicinājums

Eiropas Komisijas Otrās Kapienas rīcības programmas sabiedrības veselības jomā (2008. – 2013.gadam) projekta „Sabiedrības veselības sistēmas un pilsoniskās sabiedrības stiprināšana cīņai ar tuberkulozes epidēmiju paaugstinātā riska grupās” (TUBIDU)

Kādēļ nepieciešams akcents uz injicējamo narkotiku lietotājiem?

Personām, kuras injicē narkotikas (PIN), ir augsts risks saslimt ar tuberkulozi (TB) neatkarīgi no tā, vai viņas ir vai nav inficētas ar cilvēka imūndeficīta vīrusu (HIV).¹ Augstāks TB saslimšanas risks injicējamo narkotiku lietotāju vidū parasti tiek novērots sakarā ar vienlaikus noritīšu HIV infekciju, tomēr, bieži vien TB ir vairāk izplatīta starp tām PIN, kuras ir bijušas ieslodzījumā, kuras ir bezpaļūmnieki vai uzturējušās šauros apstākļos vai vietās ar sliktu ventilāciju; papildus TB infekcija tiek saistīta ar nepilnvērtīgu uzturu, alkoholismu un smēķēšanu.² Šie minētie riska faktori vienlaikus arī apgrūtinā TB diagnostiku un ārstēšanu.

2012. gadā TB ir skārusi 8.6 miljonus cilvēku, tajā skaitā 1.1 miljonus jaunu TB gadījumi ir reģistrēti HIV inficēto vidū; tāpat, TB ir izraisījusi nāvi 1.4 miljoniem cilvēku. Ir novērtēts, ka visā pasaulē 3.6% jauno saslimšanas gadījumu un 20% atkārtoti ārstēto gadījumu ir multirezistenta (MR) TB.⁷

Eiropas reģionā TB ir skārusi vairāk kā 360,000 cilvēku, no kuriem 6% ir vienlaicīgi inficēti ar HIV. Saslimstība ar MR-TB jauno gadījumu vidū sasniedz 14%, bet iepriekš ārstēto TB gadījumu vidū - 47.7%. 11% no MR-TB pacientiem bija ekstensīvi rezistenta (XR) TB.⁸

PVO Eiropas reģionālā biroja izstrādātais modelis ir novērtējis - ja tiktu pilnībā ieviests "Konsolidētais pasākumu plāns multirezistentas un ekstensīvi rezistentas tuberkulozes profilaksei un apkarošanai PVO Eiropas reģionā, 2011- 2015"⁵, kas 2011.gadā tika pieņemts visās 53 PVO Eiropas Reģiona dalībvalstīs, plānā iekļautie pasākumi apstiprinātos kā izmaksu efektīvi un varētu tikt izglābtas 120,000 cilvēku dzīves, tāpat, īsā laikā varētu tikt ietaupīti 3.6 miljardi eiro, savukārt ilgākā laikā varētu ietaupīt 34.8 miljardus eiro; PVO Eiropas reģionālais birojs brīdina, ja Plāns netiks ieviests, ekonomiskie zaudējumi reģionā piecu gadu laikā varētu sasniegt 8.7 miljardus eiro.

Galvenie šķēršļi HIV/TB pakalpojumu pieejamībai

Sabiedrības veselības sistēma

- Pēdējo gadu laikā Baltijas valstis, Bulgārija un Rumānija ir saskārušās ar finansiālām grūtībām, jo plaša mēroga starptautiskie donori HIV un TB apkarošanai ir slēguši finansējuma programmas šajās valstīs. Ekonomiskās krīzes rezultātā daudzas iesaistītās valstis samazināja finansējumu HIV/TB profilakses un ārstēšanas programmām, it īpaši aktivitātēm, kas vērstas uz PIN.
- Finansējuma nepietiekamības dēļ samazinājās gan pieejamo pakalpojumu nodrošinājums, gan daudzos gadījumos pasliktinājās arī pakalpojumu kvalitāte un ilgtspēja. Kaitējuma mazināšanas programmu nodrošinājums samazinājās un ārstēšana (TB un antiretrovirālā terapija, opioīdu aizvietojošā terapija) bieži tika pārtraukta. Papildus, dažās no šīm valstīm politisko apstākļu dēļ kaitējuma mazināšanas pakalpojumi tika atbalstīti arvien mazāk.

Veselības aprūpes pakalpojumi

- Organizatoriskie un sociāli-ekonomiskie šķēršļi, kā komplicētā pakalpojumu nodrošināšana, nepietiekamā sadarbība dažādu pakalpojumu sniedzēju vidū, medicīniskā personāla un citu darbinieku negatīvā attieksme pret PIN un ārstu intereses trūkums veltīt pietiekami daudz laika PIN izglītošanai par dažādām veselības problēmām, un palīdzēt risināt viņu veselības un sociālās problēmas, **var atturēt PIN vērsties veselības aprūpes iestādēs**, īpaši tajās, kuras saistītas ar TB/HIV pakalpojumu sniegšanu.

Politikas izklāsts ir ticis sagatavots Eiropas Komisijas Otrās Kopienas rīcības programmas sabiedrības veselības jomā (2008. – 2013.gadam) projekta „Sabiedrības veselības sistēmas un pilsoniskās sabiedrības stiprināšana cīņai ar tuberkulozes epidēmiju paaugstinātā riska grupās” (TUBIDU) (nr 20101104) ietvaros.

TUBIDU ir Veselības Programmas finansēts projekts ar septiņiem sadarbības partneriem no sešām ES valstīm (Bulgārija, Igaunija, Somija, Latvija, Lietuva, Rumānija) un pieciem sadarbības partneriem ārpus ES valstīm. Projekta mērķis ir veicināt TB profilaksi personu, kuras dzīvo ar HIV un personu, kuras injicē narkotikas vidū projekta darbības reģionā.

Bulgārijā, Rumānijā un Baltijas valstīs ir vieni no augstākajiem TB un HIV saslimstības rādītājiem ES, kā arī augsts PIN skaits. Tāpat Bulgārijā, Igaunijā un Latvijā ir augstākā saslimstība ar HIV visā ES un augstākā saslimstība ar multirezistentu tuberkulozi pasaulē. TB ir galvenā AIDS indikatorslimība šajā reģionā.

Skartās personas

- Saskaņā ar Bulgārijā, Rumānijā un Baltijas valstīs veiktā šķērsgriezuma pētījuma datiem,³ galvenie šķēršļi HIV un TB pakalpojumu saņemšanai PIN vidū ir sociāli-kulturāli un tie ir saistīti ar cilvēku zināšanām un uztveri; iespējamie iemesli kādēļ PIN nevēršas ārstniecības iestādēs ir bailes tikt identificētam kā HIV inficētajam vai narkotiku lietotājam, un kā tas var ietekmēt ģimeni, kā arī intereses trūkums saņemt ārstēšanu un neuzticēšanās veselības aprūpes sistēmai.
- Nepietiekoša motivācija ārstēties vai veikt izmeklējumus ir galvenais faktors, kas traucē PIN saņemt ārstniecības pakalpojumus. Dažos gadījumos par šķērslī var kļūt nepieciešamība maksāt par šiem pakalpojumiem (vai nepareiza informācija par to, ka ir jāmaksā), identifikācijas dokumentu trūkums (pilsonība), un/vai nacionālā veselības apdrošināšana.

Prioritārie pasākumi

Visas projekta dalībvalstis jau ievēro Pasaules Veselības organizācijas rekomendācijas attiecībā uz politikas veidošanu kopīgu TB un HIV pakalpojumu nodrošināšanai injicējamo un citu narkotiku lietotājiem.⁴ Lai uzlabotu veselības aprūpes pieejamību HIV un TB jomā PIN vidū, ir steidzīgi nepieciešams:

- Nodrošināt finansiālu ilgtspēju HIV/TB profilakses un ārstēšanas programmām, iekļaujot aktivitātes, kas vērstas uz PIN.
- Sagatavot vadlīnijas sadarbībai starp valstiskām, pašvaldību un nevalstiskām organizācijām, lai veicinātu integrētu pakalpojumu nodrošināšanu.
- Nodrošināt integrētus HIV, TB un narkotiku lietotāju ārstēšanas pakalpojumus un labāku sadarbību starp pakalpojumu sniedzējiem, vienlaikus vēršot uzmanību uz mērķa grupu vajadzību pēc adekvātas informācijas par pakalpojumu saņemšanas iespējām.
- Mainīt pieeju no ilgstošas un dārgas TB pacientu ārstēšanas stacionāros uz klientu vajadzībām vērstu aprūpi ambulatori.
- Nodrošināt aprūpi visām PIN, tai skaitā tām, kurām nav identificējošu dokumentu vai veselības apdrošināšanas, klientam draudzīgā veidā, garantējot privātumu un konfidencialitāti.
- Pielāgot specifiskos pakalpojumus (kaitējuma mazināšana, HIV, TB un narkotiku lietotāju ārstniecības pakalpojumus) atbilstoši PIN vajadzībām, piemēram, vairāk pielāgojot pakalpojumu sniedzēju darba laiku, atverot papildus pakalpojumu nodrošināšanas vietas, lai sasniegtu grūti pieejamās un neaizsargātās sabiedrības grupas.
- Uzlabot medicīnas profesionāļu kapacitāti darbam ar neaizsargātajām grupām, nodrošinot izglītošanu (un cita veida tālākizglītības metodes). Papildus testu veikšanai, ārstēšanai un aprūpei, jāvērs uzmanība uz to, lai tiktu nodrošināta uz pacientu vērsta attieksme veselības aprūpes profesionāļu vidū, izpratne par attiecīgo slimību, informācijas nodrošināšana par veselības aprūpes sistēmu un pakalpojumu pieejamība neaizsargātajām grupām.
- Uzlabot ar medicīnu nesaistīto organizāciju iesaisti pakalpojumu un atbalsta nodrošināšanā neaizsargātajām sabiedrības grupām.

- Izveidot atbalsta sistēmu, lai iedrošinātu klientus veikt regulāras veselības pārbaudes. Stiprināt un uzlabot pakalpojumu piesaistes sistēmu, tai skaitā nodrošināt pavadošo personu un pakalpojumus, lai veiksmīgi virzītu klientus citu nepieciešamo pakalpojumu saņemšanai.
- Veikt pastāvīgu PIN izglītošanu un konsultēšanu katrā kontaktpunktā ar jebkuru sociālo, veselības aprūpes vai kaitējuma mazināšanas pakalpojumu sniedzēju, ar mērķi palīdzēt piekļūt šiem pakalpojumiem un tikt galā ar jebkuru iespējamo stigmatu, kas saistīta ar HIV infekciju, TB vai narkotiku injicēšanu. Visām veselības aprūpes iestādēm, kas sniedz pakalpojumus PIN, un personām kurām ir HIV un koinfekciju risks, nepieciešams pieņemt un adaptēt PVO/ECDC/EMCDDA vadlīnijas, veicinot aktīvus izmeklējumus uz HIV un koinfekcijām, tai skaitā TB un vīrusu hepatītu. Kaitējuma mazināšanas un narkotiku atkarības ⁶ ārstēšanas vietām jāveicina aktīva narkotiku lietotāju izmeklēšana uz HIV un TB.

Atsauces

1. Keizer ST, Langendam MM, van Deutekom H, Coutinho RA, van Ameijden EJ How does tuberculosis relate to HIV positive and HIV negative drug users? J Epidemiol Community Health 2000;54:64-8.
2. Deiss RG, Rodwell TC, Garfein RS. Tuberculosis and illicit drug use: review and update. Clin Infect Dis 2009; 48: 72-82.
3. Assessment on HIV and TB knowledge and the barriers related to access to care among vulnerable groups. Report on a cross-sectional study among injecting drug users. 2012. <http://www.tai.ee/en/tubidu/publications>
4. World Health Organization. Policy brief for policy guidelines for collaborative TB and HIV services for injecting and other drug users: an integrated approach. 2008. WHO/HTM/TB/2008.405.
5. World Health Organization. Responding to Drug-Resistant TB in the European Region. The Consolidated Action Plan to Prevent and Combat Multidrug- and Extensively Drug-Resistant Tuberculosis in the WHO European Region, 2011- 2015. 2011. http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0014/152015/e95786.pdf
6. Guidelines for testing HIV, viral hepatitis and other infections in injecting drug users. EMCDDA, Lisbon, November 2010 http://www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_118462_EN_TD3009243ENC_web.pdf
7. World Health Organization. Global tuberculosis report 2013. http://www.who.int/tb/publications/global_report/en/
8. European Centre for Disease Prevention and Control. Tuberculosis surveillance and monitoring in Europe 2013. http://www.ecdc.europa.eu/en/publications/_layouts/forms/Publication_DispForm.aspx?List=4f55ad51-4aed-4d32-b960-af70113dbb90&ID=811